

Minder fra Biskop Hertz's Tid.¹

Væsentlig efter hans Datters Optegnelser
meddelt af Kammerherreinde **H. Stemann** i Ribe.

ALLEREDE et Par Dage efter maatte Prof. Blochs rejse videre Syd paa, men Lotte og Antonie fik sat igennem, at deres kære Lise fulgte med dem paa Besøg i Glücksborg. Vel var der kun ca. 3 $\frac{1}{2}$ Mil til Rejsens første Maal, Døstrup Præstegaard, men det kunde godt tage 5 Timer med de tunge Veje. Derfor fik man en tidlig og rigelig Frokost, og alle fire tog saa Plads i Professorens Vogn, hvor Sæderne efter god, jydsk Skik var spændte imod hinanden, for at man desbedre kunde konversere, medens man i Ro og Mag gned hen ad de dybe Sandveje. Lise var senere ofte med til at læse højt paa disse sagtfærdige Veje, hvor ingen Rumlen, intet Stød afbrød Stilheden eller bragte Stemmerne til at ryste.

Endelig rullede man ind i Døstrup Præstegaard under de to ældgamle, mægtige Lindetræer, der sagdes

¹ Fortsættelse af en Artikel i „Fra Ribe Amt“ IV, 1—32. Biskop Hertz var i Foraaret 1820 flyttet til Ribe, hvor han i Sommerens Løb fik Besøg af Rektor Bloch fra Roskilde, med dennes 2 Døtre, Lotte og Antonie. Den 20-aarige Lise Hertz (siden gift Fich) var disses gode Veninde.

at være plantede af Familiens Tip-Tip-Tip-Oldefader; det gode Døstrup Kald, til hvilket Ejeren af Trøjborg havde Patronatsret, var lige fra Reformationstiden gaaet i Arv fra Fader til Søn eller Svigersøn. Den daværende Pastor Michael Koch¹ var født 1759 i Ribe, hvor hans Fader var Kæmner, og fra hvis Skole han blev dimitteret 1778 med det Vidnesbyrd i dennes Protokol, at han var bestandig en flittig og ypperlig Discipel. 1782—88 var han Kollega (Hører) ved Katedralskolen og senere Kapellan hos Pastor Brorson i Døstrup, hvis Datter, Barbara Agnete, blev hans Hustru. Ægteparret havde en Datter og tre Sønner. Af hele Familien kendte Lise kun den ældste Søn, Gabriel, der ved Landemodet, Onsdag d 5. Juli, var bleven ordineret til Kapellan hos sin Fader; i den Anledning havde han været et Par Dage i Bispegaarden til Eksamen og havde ved den Lejlighed spist hos Familien. Det var et smukt og vakkert ungt Menneske, der var forlovet med en Søsterdatter af Præstekonen Mad. Satterup i Ribe, Datter af en Isenkræmmer Lind paa Christianshavn; en anden Søn var Farmaceut, den tredie studerede Teologi. Hele Familien stod udenfor Døren til Modtagelsen, der var saa hjertelig, som man blot kunde ønske sig. Den gamle Pastor Koch var sjæleglad over dette Besøg. Rektor Bloch havde været en af hans Disciple i Katedralskolen, og han mindedes ogsaa senere med Taknemmelighed sin fordums Lærer og havde dediceret til ham sin Udgave af Tacitus' Agricola.

Snart var alle placerede i den store, lyse Storstue med de hvidkalkede Vægge; det duftende Kaffebord med varmt Hvedebrød og fine Kager kunde nok vække

¹ Død 23. Avgust 1821.

Appetit. Det holdt dog haardt for de unge Piger at lade være med at le, da den vakre gamle Madam Koch med skarp slesvigsk Udtale tilbød Kaffe eller „Skoggerlahde“. Ovenpaa trak saa de to lærde Herrer sig tilbage til Studerekammeret for at tale uforstyrret sammen om gamle Dage, medens Ungdommen gik sig en Tur ud i Landsbyen, der som de fleste slesvigske Byer havde ganske anderledes store, grundmurede og velvedligeholdte Gaarde end det øvrige Danmark. Man besøgte ogsaa de smaa Huse, hvor Kvinder, gamle og unge, sad fire til seks i snævre Stuer og forfærdigede Tønderske Kniplinger. Det var ikke til at forstaa, at der var lyst nok til de Staklers fine Arbejde, og at de kunde faa Plads til at bruge Arme og Fingre. Det var overhovedet sørgeligt at se disse Bønderkvinder sidde bøjede over Kniplepuden for at se Mønstret; deres Ansigter var blege og magre og Fingrene smalle. Andet Arbejde kunde de ikke tage fat paa, thi saa vilde Hænderne ikke mere kunne behandle den fine Traad. Et Sted fik man brede Kniplinger at se, hvoraf der knap kunde forfærdiges 3 Tommer om Dagen, og hvor ussel var ikke Betalingen! Kniplingskræmmerne leverede Traad og Mønster; undertiden naar et saadant var svært, kniplede en Pige hele Livet igennem det samme. Saaledes sad disse stakkels Mennesker Dag efter Dag, Aar ud og Aar ind, men de var dog livlige og venlige. Hvergang man kom ind, begyndte straks en af de ældre Piger halvt hviskende at udfritte Præstens Sønner om de fremmede Damer, og næsten hvergang Lises Navn blev nævnet, hørte man det fornøjede Udbrud. „Ih nej vel! Saa det er æ Bispes Dætter? Ih nej se engang!“, og Lise maatte siden ofte

høre, at en af dem havde tilføjet: „Ih nej se, hun er da en køn, rødfed én!“

Lidt op ad Formiddagen næste Dag tog man Afsked fra Døstrup Præstegaard, og Rejsen gik saa videre over Lyngheder ad dybtsporede Sandveje ad Flensborg til over Bov. Straks ved Indkørselen i Landsbyen udbrød alle i et forbausset Jubelraab, da pludselig det store, smukke Flensborg med sin dejlige Fjord med mangfoldige Skibe og Sejl og med de høje, skovkransede Bakker til Baggrund laa dybt nede i Dalen, ligesom for deres Fødder. Det blev endnu skønnere, da man senere rullede ned ad den lange Bakke, og det rige Landskab og den smukke By laa lige for dem, belyst af den dalende Sol; og da man saa kørte ind i Flensborg, forekom det Lise, at hun aldrig havde set nogen smukkere og renligere By. Gaderne var brede, Husene store og statelige, foran de fleste stod høje, frodige Linde og Kastanietræer, under hvis skyggefulde Kroner der var nydelige Bænke med pyntede Herrer og Damer, som dér nød den svale Aftenluft. Langs op ad Gadens Midte var der Fontæner med højt, firkantet Rækværk omkring, hvor Piger og Karle hentede Vand eller vandede Heste.

Efter ialt 8 Dages Fraværelse, først sammen med Blochs i Glücksborg, hvor Lise med disse en Dag var Gæst hos den venlige gamle Enkehertuginde Caroline af Brunsvig-Bevern,¹ var hun senere alene i Haderslev hos den elskværdige Amtmandsfamilie Johannsen, og blev herfra kørt til Nustrup Præstegaard, hvor hun

¹ født Prinsesse af Nassau-Saarbrücken, gift 1) 1769 med Hertug Frederik Henrik Vilhelm af Glücksborg † 1779. 2) 1782 med Hertug Frederik Carl Ferdinand af Brunsvig-Lüneburg-Bevern † 1809. Hertuginde døde 1824.

egentlig havde ventet at træffe sin Fader paa Visitats hos Pastor Giørtz.

Den vakre Familie Giørtz havde været Biskop Hjorts Hjertensvenner; i en rimet Idyl havde han prist Hjemmet i Nustrup Præstegaard. Hr. Balthasar Giørtz,¹ der var en stor Landmand og Haveven, var ogsaa en nidkær Præst med et kærligt Hjerte. Han havde ogsaa betydelige Fortjenester af Skolevæsenet og af den gejstlige Enkekasse. Den lille, spinkle Præstekone (f. Høxbroe), hvis Kælenavn var „Lidt men godt“, havde Biskoppen prist som et Mønster paa en Husmoder. Foruden flere Sønner havde de en Datter, Anna,² der var Nicoline Hjorts bedste Veninde og den eneste, som hun var bleven Dus med i de 11 Aar, hun nu havde levet i Ribe. Dette blev anset for en stor Ære for Anna Giørtz, der ogsaa endnu paa sine gamle Dage med Varme omtalte sin Ungdoms Veninde og de mange Dages og Ugers Ophold i Ribe Bispegaard.

Da det var for sent den Dag til at køre til Ribe, maatte Lise slaa sig til Ro hos den venlige Familie til næste Dag, da Pastor Giørtz var saa god at lade sin Vogn køre hende hjem.

Endnu i Avgust Maaned tilbragte Lise med flere Ribe-Veninder 14 fornøjelige Dage i Døstrup Præstegaard. Biskop Hertz kom samtidig paa Visitats baade der og hos Pastor Koch i Medolden. Ved dette Besøg knyttedes der mellem Lise og den elskelige Familie Koch et Venskabsbaand, der ikke brast, før Døden adskilte dem.

Megen Glæde havde Lise ogsaa af at besøge Told-

¹ Død 2. April 1821. .

² Gift 25. Avg. 1820 med Pastor Krøyer i Fol.

kassereren i Gredstedbro, Kammerraad Heilmann og hans Hustru Mille Johanne, f. Smith.¹ Der var ca. 5 Fjerdingvej at gaa ud til dem, og man kunde tit paa Vejen synke i Sand til op over Anklerne. De boede i en øde Hedeegn, et Par Hundrede Alen Syd for Kongeaaen i et mindre, straatækt Hus,² der dog havde flere venlige Værelser, alle med Bjælkeloft.

Fru Heilmann havde først været gift med Figurmaleren Kratzenstein Stub († 1816), og Heilmann var deres Husven. Naar Kunstneren i Melankoli ikke kunde male, uden at hans Hustru spillede paa Harpe for ham, saa ledsagede Heilmann ofte denne med sin kraftige, dybe Fagot. Imellem sang de Duetter for ham, eller hun smukke Arier til Akkompagnement af begge Instrumenter. De fandt vel Trøst hos hinanden efter Vennens Død, og et Par Aar senere blev de Mand og Hustru. Ud til disse meget begavede, elskelige Mennesker vandrede Lise nu ofte med sine unge Ribeveninder, bl. a. Borgmesterens Døtre, der var Toldkassererens Niecer.

Sommeren var imidlertid forbi, og Michael Hertz, den yngste Søn, havde taget 1ste Del af 2den Eksamen og skulde nu til Oktober tage sidste Del. Efter Nytaar vilde han gerne begynde at læse til teologisk Embedseksamen. Men imidlertid havde Faderen haft Lejlighed til at gøre nøjere Bekendtskab med Bispestolens pekuniære Status og havde fundet, at Indtægter og paahvilende Afgifter gav følgende Resultat: der

¹ Datter af Provst Troels Smith i Holbæk.

² Det beboedes indtil August 1906 af tidligere Kromand Johannes Clausen. Den Fløj, hvori Kontoret med dertil hørende Dagligstue og Køkken var, lå med Gavl lige ned til Landevejen; den er nu nedreven.

var ikke, som Etatsraad Lassen havde sagt,¹ over 5,000 Rdl. at leve af, men 0,000 ÷ 300 Rdl. Foruden Pension til to Enker, hver paa 300 Specier, var der nemlig en stor Byggegæld fra Biskop Hjorts Tid,² og det skønt Bispegaarden bevislig var i høj Grad forfalden. Det var jo en temmelig fortvivlet Opdagelse; spares maatte der paa alle Kanter, og Michael skulde derfor for det første blive i Ribe den Vinter og begynde sine Studier under Faderens Vejledning. Næste Sommer vilde Biskoppen saa i København hos Kancelliherrerne og hos Kongen selv søge at opnaa en Forbedring af Indtægterne.

Foreløbig var Bispegaardens Husstand saa indskrænket, som det var muligt, naar alt skulde gaa ordentligt og nogenlunde standsmæssigt til. Biskop Hjort havde f. Eks. holdt 2 Tjenere, en for Huset og en for Bispen alene. Hertz'es holdt slet ingen, hvilket dog ogsaa kunde volde Vanskeligheder; thi paa Visitsats kunde Biskoppen ikke altid rejse ene, især naar han maatte være flere Uger borte ad Gangen. Og samtidig var det netop vanskeligt for ham at tage Fuldmægtigen med, da der saa ikke var andre paa Kontoret end Amanuensis.

Savnet af den anden Tjener gik mest ud over Lise, og Stuepigen, Kristine Støiholm, der tjente i Bispegaarden de sidste Aar, har ogsaa senere omtalt til sin Datter, hvor umaadeligt meget Arbejde der var, ikke mindst med Vadsk og Strygning af de mange hvide Kjoler, som man dengang brugte. Meget travlt var der ogsaa, naar Bispefamilien stundom var nødt til at give et stort Selskab; da maatte Lise og hun gaa for

¹ se IV 5.

² Vistnok 1416 Rbdlr. r. S., (Skrivelse fra det danske Kancelli til Stiftsøvrigheden 25. Oktober 1823.)

Borde om Middagen og ved varm Mad om Aftenen, trække Vinflasker op og passe Lysene (Lamper var dengang endnu ikke almindelige, Hertzes ejede kun én).

Et stort Aftenselskab paa f. Eks. 40—50 Personer begyndte i Ribe Kl. 7, men før Kl. 8 $\frac{1}{2}$ var sjældent alle samlede. Saa skænkede Lise Te og Kaffe, der blev budt om med Hvedebrød, satte Spilleborde frem, bød Kort om og siden efter Datids Skik og Brug Brændevin og Brød med Sild til Herrerne, skrællede Æbler, pillede Valnødder og Syltetøj til Damerne. Tillige maatte hun være behagelig for de unge Piger og stundom musicere for Selskabet. Alt dette skulde være besørget til Kl. 10, da man gik til Bords, og Stuepigen og Lise vartede op ved de 4 til 5 Retter Mad. Senest Kl. 11 $\frac{1}{2}$ holdt Ekvipagerne for Døren, og alle blev hjulpne i Rejsetøjet og fulgte til Vogns. Naar den sidste Gæst saa var borte, og alle i Bispegaarden var trætte og mætte af den Fornøjelse, saa blev man dog efter Husets Skik alle paa Benene og hjalp hverandre indtil hver Stol og hvert Bord var paa sit Sted, hver Tallerken og hvert Glas paa sin rette Hylde, saa Morgenen, der snart frembrød, ikke fandt Spor af Aftengildet. Maden lavede Husjomfruen, Mine Neumann, med Kokkepigens Hjælp.¹

¹ Her vedføjes en Opskrift paa en Budding, som dengang maa have været meget yndet i Ribe.

Kartoffel-Budding. (Bispinde Hertz).

1 Pd. kogte og revne Kartoffler, 12 skøre Tvebakker, $\frac{1}{2}$ Pd. Smør, 12 Æg, 3 store Rødløg, 1 Pægl sød Fløde, Muskat efter Behag. Det smeltede Smør røres vel med de stødte Tvebakker, derefter kommer Kartofflerne deri, som man dygtig ælter tilsammen, derpaa de hakkede Løg, Æggene kommer i et ad Gangen, og stedse æltes Dejen mellem hver Gang, saa at den tilsidst bliver sej og stiv, tilsidst kommer Fløden deri; koges i 2 Timer.

Det mest karakteristiske ved Livet i Ribe lærte man først ret at kende om Vinteren; naar alle var blevne samlede efter Sommerens Rejser, kom der Liv og Selskabelighed i Byen, og der var mere Sammenhold, end man sædvanlig traf paa i de større Købstæder. Som Vidnesbyrdet lyder fra flere Sider: Ribe var en ualmindelig By, saa godt som helt fri for Kliker, navnlig hele Embedsstanden og de større Købmænd levede hjerteligt og godt sammen, uden at de forskellige økonomiske Forhold spillede nogen Rolle. Det var Interesser og Dannelse, der bandt Folk sammen, og endnu længe efter har den lille Stiftsstad bevaret noget af dette Særpræg.

Samlingspunktet i selskabelig Henseende var den af Stiftamtmand Moltke stiftede Klub, der ikke uden Grund var Byens Lyst og Stolthed. Klubvært var Gæstgiver Ramsing, cand. theol., en dannet og vakker Mand og gift med en stille, beskeden, men derhos ferm Kone (f. Ussing). Under denne agtværdige Families Bestyrelse gik Gæstgiveriet saa net og stille for sig, at man næsten skulde tro, at man var Gæst hos en Familie. Lokalet var i det nuværende „Greisens Hotel“, Dansesalen var der, hvor Kbmd. Andersen nu har Butik. Ved større Lejligheder kunde man fjerne Skillevæggen ind til Kbmd. Greisens Butik, hvor man endnu kan se de graamalede Træpiller, der bar Loftet.

Hele Vinteren igennem mødtes man her saa godt som hver Søndag Aften til et eller andet Divertissement: Bal, Koncert eller Komædie, og i den lille „Ribe-Stifts Adresse-Avis“, der udkom to Gange om Ugen, finder man om Vinteren i mange Aar næsten i hvert Nummer et Avertissement fra Klubdirektionen angaaende den næste Søndags Fest. Ethvert nogenlunde dannet

og anstændigt klædt Menneske var velsét, Entréen kunde derfor være taalelig lav, og mange udenbys Familier var med, selv langvejs fra, og det var sikkert sjældent, at de fortrød den lange Rejse.

Til Koncerter og Komædie skulde hvert Medlem paa Opfordring efter Evne bidrage sit, og selv Bispinde Middelboe havde engang overtaget en Rolle. Der havde været Uenighed i Klubben, Damerne havde gjort Oprør mod Teaterdirektøren, ingen vilde modtage de Roller, han bød dem, og der var Fare for, at Skuespillene maatte gaa ind og dermed hele Klubben. „Nej“, sagde den elskværdige Bispinde, „det kan jeg dog ikke finde mig i. Skulde vi alle miste den Fornøjelse, og skal saa megen Splid sætte sig fast her i vort gamle Ribe? Saa vil jeg hellere selv spille engang, saa vil der dog vel være nogen, som følger Eksemplet!“ Som sagt saa gjort, (Bispindens Leve-regel var altid: „Mens Græsset gror, dør Horsemor“) — et Par andre Damer fulgte Eksemplet, Stykket gik, alle prisede den opofrende Bispinde, og fra nu af kom alt i den gamle Gænge.

En ivrig og begavet Skuespiller var forøvrigt Rektor Thorup, hvis Hustru særlig var glad, naar han fik muntre Roller, det oplivede ham, hvorimod de tragiske virkede nedstemmende paa Humøret. Ialt har han spillet ikke færre end 60 Roller, dog for største Delen alvorligere.¹ Han havde ogsaa et heldigt Teaterydre og forstod at vælge sin Dragt.

Efter Koncerterne var der altid Assemblée, hvorved man gerne blev sammen til Kl. 12 og morede sig, som man kunde bedst, ved Konversation eller Spille-

¹ Af en nulevende mindes saaledes hans fortræffelige Udførelse af „Hans Sachs“ i Deinhardsteins Stykke af samme Navn.

borde. Damerne havde altid Strikketøj med (man havde jo dengang Brug for mange hvide Strømper), undertiden blev der ogsaa bragt Selskabslege i Gang. Som oftest sluttede flere Familier sig sammen og bestilte deres Aftensmad hos Værten, sædvanlig skaaret Smørrebrød og Smaakager med Chokolade eller Æggepunch, en Drik, der dengang var meget yndet i Ribe. Var man først rigtig kendt med Familierne, var disse Klub-aftener virkelig behagelige og underholdende.

Biskop Hertz kunde naturligvis ikke undgaa at melde sig ind i Klubben; det var ikke dyrt, og han vilde ogsaa nødig udelukke Ungdommen fra alle Vinterfor nøjelser, hvilke sjældent fandt Sted i private Kredse, netop fordi de var saa hyppige i Klubben.

„Ribe Stiftstidende“ har 31. Oktober 1820 følgende Meddelelse: „I Følge Foranstaltning af Direktionen for Ribe forenede Klubselskab var der i dettes Lokale et Aftenselskab d. 28. Oktober i Anledning af H. M. Dronningens høje Fødselsdag, i hvilket en talrig Forsamling af begge Køn deltog. Efter at Ingemanns Nationalsang¹ var afsungen, udbragtes af Hs. Højvelbaarenhed Stiftamtmand, Ridder Koefoed Skaaler for Hendes Majestæt og dernæst for H. K. H. Prinsesse Caroline.² Frivillige Gaver indsamledes til denne Bys Husarme.“

Dagen efter, Søndag 29. Oktober, skulde Sæsonen aabnes „ved Conversation og et af Selskabets faste Baller“, men Lise kunde ikke tænke sig at gaa med, hun kendte jo saa godt som ingen af Herrerne og var ikke som i Roskilde længe i Forvejen engageret til alle Danse; de unge Jomfruer Satterup og Heilmann for-

¹ „Dannevang med grønne Bred.“

² hvis Fødselsdag ogsaa var 28. Oktober.

sikrede rigtignok indtrængende, at hun nok skulde mere sig. „Der var mange gode Kavallerer! Skoledisciplene dansede udmærket, og Bispens Datter vilde naturligvis ikke komme til at sidde over, Stiftamtmandens Søn, Kammerjunkeren, vilde sikkert aabne Ballet med hende.“ Lise var dog ikke til at overtale indtil Aftenen før Ballet, da kom der en meget venkabelig og meget indtrængende Billet fra Nicoline Hjort, Ribes Orakel: Alle vilde savne Lise deroppe, og mange vilde blive stødt over, at hun foragtede deres Klub! Og med Brevet fulgte der desuden fin Pomade i en forgyldt Porcellænskrukke fra Nanna til Balfrisuren. Saa lovede nu ogsaa Forældrene at tage med en Times Tid, det vilde dog heller ikke være passende, om Lise kom første Gang i Klubben alene med Fuldmægtig Meisling og Mine Neumann.

Hvad Toilettet angik, maatte man lade staa til, thi med saa kort Varsel kunde der ikke skaffes en ny Dragt. Hun havde en smuk Jaconets Kjole med de mange Kniplinger, som Thrige havde foræret paa hendes sidste Fødselsdag af Glæde over Sønnen, der blev født ham samme Dag, og forøvrigt havde hun til sin Pynt en blaa Blomst med Sølvblade, blaat Skærf og en Wienerkam¹ med lyseblaa, riflede Perler.

Da Lise saa stod der i sin Pynt næste Aften, syntes man ogsaa i Bispegaarden, at hun var net, men i Balsalen faldt rigtignok hendes tætte Kjole og brune Saffianssko igennem ved Siden af de andre Damer brusende, klare Kjoler, Blomstergarneringer og hvide Sko, og ret beklemt sluttede hun sig til den store Klynge af danselystne Damer, som stod samlet ved

¹ Tænder og Plade paa en saadan Kam var af Metal og lignede Guld (jvfr. Jydske Saml. 3. R. 5. B. Side 125.)

den ene Side af det forreste Værelse og ventede paa Engagement. Nu gik Døren op til Dansesalen, Musikken spillede op, Herrer strømmede ind, bukkede og skrabede, hver tog sin — og Lise stod ene tilbage! Halv grædefærdig, ærgerlig over at være kommen herop, vilde hun netop vove sig tværs over Gulvet for at skjule sig hos Bispinden, da en ganske lille Skolediscipel, Rektorens 12-aarige Søn, August,¹ (som det senere viste sig, Skolens Fuks) frygtsomt nærmede sig og skrabede ud for hende, de to blev saa nederste Par i de lange Rækker til den dengang almindelige Engelskdans eller Ecossoise. I den stod Damer og Herrer i 2 Rækker ligeoverfor hinanden, ofte 20—30 Par. Øverste Par dansede et Stykke op og ned ad disse Rækker, derefter figureredes en Tur med Par efter Par, og tilsidst stillede man sig op aller nederst. Saaledes skulde alle gennemgaa den hele Række, medens de nederste avancerede op og blev de øverste. Ecossoisen dannedes denne Gang saaledes, at hvert Par først figurerede, og saa dansede Damen ene nogle Trin ned ad Gulvet og standsede derpaa, til Herren kom og hentede hende, og Lise benyttede da sin Frihed til at anvende nogle nye, kunstige Trin, som hun nok havde set, de andre ikke kendte; hver hoppede ellers, som de kunde bedst, Damerne forøvrigt ret net. Det var nu ganske morsomt, saalænge der endnu var 2 Rækker opstillede, Folk lagde ogsaa Mærke til Lises smukke Trin, men da Par efter Par takkede af, saa endte det jo med, at Lise og hendes lille Kavaller maatte optræde ganske

¹ Han udmeldtes af Skolen Septbr. 1825 „for at forsøge sin Lykke til Søs“; 3. Januar 1833 omkom han ved Skibbrud paa Kysten af Guernsey, til stor Sorg for hans Fader.

ene paa Gulvet i den store Sal! Endelig var de dog færdige, Puslingen gjorde et kejtet Buk og løb bort, og Lise, der blussede mere af Forlegenhed end af Dansen, maatte se at komme hen til Moderen. Hun sad nu heldigvis i Dansesalen med flere ældre Damer, blandt hvilke den afdøde Rektors Frue, Professorinde Hansen, der galant lagde et Balsamblad paa Lises saarede Forfængelighed ved baade at lovprise hendes Dans paa det øvrige Selskabs Bekostning og ved at udtale, at hendes Fod saa langt nettere ud i den mørke Sko end de andre Damers, der snarere kunde se ud, som var de iført Hosesokker.

Det bedste var dog, da den unge Student, Sigfred Hjort,¹ Søn af den afdøde Biskop, straks efter kom hen og engagerede Lise til næste Dans. Han var et muntert og vakkert Menneske og en god Danser, og da Musikken begyndte, og han førte Lise hen til øverste Plads som opførende Kavaller, saa var snart alle Fataliteter glemte. Den øvrige Del af Ballet gik ogsaa meget muntert, og da Forældrene tog hjem og spurgte, om Lise vilde med, saa bad hun om Lov til at blive til Ballets Slutning, der nok skulde vare til Kl. 2 eller 3.

Nanna Hjorts ovennævnte fine Pomadekrukke havde ellers følgende Historie: Natten mellem 16. og 17. September strandede Sonden for Bovbjerg Kufskibet „Friderikke Dorthea“, der var paa Vej med franske Varer til forskellige Handelshuse i St. Petersborg og nogle derværende Gesandter, og snart oversvømmedes Jylland af kostbart Silketøj og Flor, af fine Vine, allehaande luksuriøse Parfumer og Bijou-

¹ senere Birkedommer i Frederiksværk, derefter Herredsfoged i Løve Herred, død i Roskilde 1866.

terier, noget ret godt bevaret, andet havareret. Rygtet, der straks havde bragt det Eventyr, at Skibets Ladning var en Gave fra det franske Hof til det russiske, mente ogsaa at kunne berette, hvorledes Bønderne paa Ringkøbing-Eggen laa imellem Klitterne og drak af Champagneankere, medens Bønderpigerne svøbte sig i Flor og Silke. Mange af disse Herligheder naaede imidlertid til Ribe, saaledes denne nydelige Pomadekrukke og mange smukke Balkjoler, ligesom den Champagne, der skummede, og den Portvin, der perlede og duftede ved alle Selskaber.

Lidt ind i November tog Biskop Hertz til Kolding, hvor han var indbudt til et Møde for det Bibelselskab, som for et Aar siden¹ var bleven stiftet for Kolding og Omegn (efter Indbydelse af Rektor Tauber og Byens Sognepræst, Konsistorialassessor Blichert). Formand var Amtsprovst Blicher, desuden havde man tre Direktører i Kolding og to udenbys. Sagen havde straks vakt stor Interesse i Kolding, hvor der efter paalidelige Vidnesbyrd ikke i samfulde 23 Aar gennem Boghandelen var solgt et eneste Eksempplar af Bibler eller Nye Testamenter, og allerede i det første Aar havde man 147 Bidragydere i det sydvestlige Jylland.

Pastor Blichert havde ogsaa indbudt Bispinden til det Middagsselskab, hvormed Mødet skulde afsluttes, men Lise kom med i Stedet for, da Moderen var forhindret. I Præstegaarden var der dog ikke Plads nok, og Bispen blev derfor om Lørdagen modtaget som Gæst paa Postgaarden, det daværende „Hamborger

¹ rimeligvis paa Dronningens Fødselsdag.

Herberg“,¹ hos Konsistorialassessorens Svigerfader, Kancelliraad Limschou; dennes anden Datter, en smuk, ganske ung Pige, styrede paa en beundringsværdig let og behagelig Maade det store Husvæsen og hele Gæstgiveriet.

Søndag Morgen begyndte med Gudstjeneste, men Lise fandt baade Prædiken og Musik tarvelig og Kirken grim og lille; den nordre Korsfløj var ogsaa dengang ved en styg Mur adskilt fra Kirken.² Bagefter blev saa Mødet afholdt, en Snes Præster var forsamlede i Midtergangen, hvor Bispen fra Kordøren holdt en kort Tale. Saa blev der sunget en Salme, og man satte et gammelt, grimt Bord frem paa det røde Murstensgulv, en Lænestol til Bispen og et Par Bænke til Præsterne; der forhandlede saa en Times Tid, og man skrev paa Papirer og i Protokoller, mens Lise i sin Kirkestol havde Møje med at holde Øjnene aabne og var meget glad, da Faderen afsluttede Handlingen med endnu et Par Ord for at opmuntre Forsamlingen til at tage sig af den vigtige Sag: Guds Ords Udbredelse blandt Menigmand.

Ved Middagsselskabet i den gammeldags og tarvelige Præstegaard var Lise og Frk. Limschou de eneste unge Piger. Som Bispindens Repræsentant fik Lise dog Byens dygtige unge Borgmester, Overauditør Estrup, til Bords, og han underholdt hende saa livligt og behageligt, at hun slet ikke følte sig fremmed og forlegen ved det store Bord. Frk. Limschou sad lige

¹ nu til Dels ombygget (den 3. Ejendom paa højre Haand, naar man kommer fra Sønderbro.)

² den var afdelt i to Etager og benyttedes indtil Aarhundredets Midte til Borgerskole.

overfor og skar med største Lethed en stor, fed Kalkun for i de nydeligste Smaastykker.

Straks efter Kaffen tog Faderen Afsked med Selskabet, han var lidt træt og ventede desuden Posten og Michael, der mødte dem paa Postgaarden efter heldig overstaaet „anden Eksamen“. Men samtidig kom der et sortlakket Brev fra Hans i Roskilde: han havde mistet sin ædle Hustru, hvis Kræfter stadig var aftagne efter en Datters Fødsel for flere Maaneder siden.¹ Lise havde aldrig set sin Fader saa bedrøvet, han skjulte Ansigtet i Hænderne og hulkede højt. Det var en sørgelig Aften; i det halvmørke Gæstekammer, hvor de kun havde tændt det ene Lys, sad de nu hver i sin Krog og græd bitterlig — og hvor sørgeligt at skulle hjem til Moderen med den Tidende! — Et Par Uger efter døde ogsaa den lille Datter.

I December fik man saa den stakkels ensomme Hans paa et 14-Dages Besøg i Ribe. En kær Adspredelse var det for ham, der klagede over Søvnløshed, naar Lise om Aftenen en halv Times Tid kom ind og siddende paa Sengekanten talte med ham om Fortid og Fremtid, om dette og det andet Liv. Det var en gammel, kær Vane, de fornyede fra Roskildetiden, da Hans engang paa Grund af Brystsvaghed havde maattet afbryde sine Studier. Enhver Kærlighedsytring fandt let Indgang hos ham og virkede oplivende, saa han, der var ankommen saa nedtrykt, var ret livlig, da han rejste bort igen. Han fik gjort Bekendtskab med Pastor Satterups og de vakreste Ribefamilier. Ja, man fik ham endogsaa engang med paa en Koncert i Klubben d. 17. December.

¹ Marie Elisabeth Hertz, f. Kornerup, døde 6. Novbr. 1820, 26 $\frac{1}{2}$ Aar gammel.

Stiftsfysikus, Justitsraad Hoff Hansen, paa hvis Kompositionstalant omstaaende Sang¹ er en Prøve, var Aarets Musikdirektør. Lise sang denne Aften Weyses „De klare Bølger“, medens Justitsraaden for første Gang akkompagnerede paa sin Harpe, og Weyse selv vilde have været tilfreds med Præstationen. Ogsaa Michael sang den Aften.

Et af Lises Glansnumre blev senere Horatses Drikkevisæ „Integer vitæ“, som hun sang paa korrekt Latin; en af Adjunkterne lærte hende her smaa, poetiske Friheder, som „vitæ“ i Stedet for „vita“, til Glæde for Overlærer Hansen, der var meget ivrig for denne Forskønnelse. Lise blev overhovedet snart en af Klubbens Yndlinge.

Saa var Broder Hans da rejst og Julen kommen. Ak! hvad vilde den blive i Sammenligning med Roskilde-Jul! Klejner og andet Julegodt vilde man dog bage, thi Visitterne hørte jo i Ribe til Dagens Orden, hvor de paa nogen Maade kunde anbringes. Saa fik man da travlt i Stegerset lille Juleaften. Lise stod for Klejneafskæringen, og med det gamle Hjem stadig i Tankerne skar hun en Profil af Roskilde Domkirke ud af den fine Dejg. Ved Kogningen tabte den vel lidt af de bestemte Former, imidlertid blev den dog med det samme paa en Tallerken præsenteret Bispem, der ved dette Syn inspireredes til en poetisk Karade, og baade den og Kagekirken blev bragt over til Professor Thorup, som endnu samme Aften besvarede Gaaden med en versificeret Løsning. Dette blev Begyndelsen til den poetiske Gaadeveksling, som Rektor og Bisp fra den Tid af undertiden morede sig med, uden at Thorups underlig tilbageholdne Væsen dog

¹ Se Tillæget til nærværende Afhandling.

derved blev optøet, og det uagtet Biskop Hertz var ham meget kær. Thorups af Naturen tunge Sind var ved Næringsssorg i en lang Aarrække nedbøjet i dyb Melankoli; det gik saa smaat til i hans Hjem, at Pigerne undertiden i Smug stak et Stykke Mad til Børnene for at stille deres Sult, og at den fortræffelige Hustru ofte selv stod ved Vaskeballen, som hun dog straks forlod, naar muligvis en fælles Spaseretur kunde oplive hendes Mand.

At der ikke blev et fortroligt Venskab mellem de to dygtige Mænd, skyldtes ogsaa for en Del, at Thorup fandt, der var for stor Forskel i Alder og Værdighed mellem ham og Bispen, der engang om denne Sag tilskrev ham saaledes: „De ved selv, at det ikke er usandt, naar jeg siger, at mine Forretninger gøre mig det vanskeligt ofte at søge Deres mig saa kære Selskab. Hos Dem kan den samme Hindring finde Sted; men lad os bekæmpe den og søge hinanden, naar vi kan. Den Vittigheds, Lærdoms eller hvilken anden Fuldkommenheds Nimbus, som De er saa god at formode om mig, vil vist ikke længe holde Prøve. Men jeg har aldrig søgt den og skal med Rolighed se den opløse sig, naar jeg kun maa beholde den tænkende, retsindige og fintfølede Broders Venskab. Ærligt Venskab, broderligt Raad og trofast Bistand, — om dette nogen Sinde skulde staa i min Magt — skal De altid finde hos Deres hengivne og deltagende Ven, Hertz.“

Julen gik dog ret godt, bedre end man havde tænkt. Bispen prækede 1. Juledag i Domkirken og Nytaarsdag i Kathrine Kirke, begge Steder med fuld Kirke; Ribefolk kunde nok trænge til en rigtig god Prædiken, og de lod ogsaa til at skønne derpaa.

Allerede i Efteraaret havde Bispens Datter sammen med bl. a. Stiftsfysikus i Domkirken staaet Fadder til en Datter af Blytækker, Skærsliber og Murmester Christen Tarp, og nu Nytaarsdag begæredes den samme Venlighed af en anden Smaaborger, Skræddermester Jacob Fridrich Bøhm, hvis Søn Polycarpus blev døbt i Kathrine-Kirke.

Julen var ellers gaaet med Komediespil, og Stiftstidende meddeler i saa Henseende: „Onsdag den 27. Decbr. næstkommende om Aftenen Kl. 6 opføres i Ribe forenede Klubselskab „Galningen“. Indgangen aabnes Kl. 5. De ærede Medlemmer anmodes at medbringe og ved Indgangen afgive deres Entrebilletter, hvilke afhentes samme Dags Eftermiddag Kl. 2 hos Adjunkt P. T. Hansen. Generalprøven holdes 2. Juledag om Aftenen Kl. 6. Billetter dertil afhentes samme Dags Eftermiddag Kl. 2. Directionen.“

Dette Kotzebues Stykke, som en Nutidslæser ikke kan andet end finde aandløst og ordinært, lader dengang til at have været meget yndet, men Heibergs friske Vaudeviller havde jo heller ikke endnu fortrængt de tyske plumpe og sentimentale Stykker fra den danske Scene, og i Ribe Klub valgte man i Reglen det kgl. Teaters Repertoire.

Man havde i sin Tid fra Ribe forhørt hos Venner i Roskilde om, hvad Bispefamilien duede til, særlig med Hensyn til Klubben. Formodentlig havde da ogsaa Michael og Lise faaet deres Skudsmaal, thi meget snart kom den Vinters Teaterdirektør, Adjunkt Tetens Hansen og Ussing, Bispens Amanuensis, op til dem med 2 Roller i ovennævnte Stykke. Michael modtog med Glæde Elskerrollen, han var et smukt, ungt Menneske og blev ogsaa meget god som den lystige,

unge Baron; derimod frabad Lise sig indstændig at være Elskerinden, hvilken Rolle derefter blev overtaget af Henriette Satterup, der ogsaa efter Smaaprøver, som de unge holdt indbyrdes, blev en udmærket, naiv 17aarig Nanette, der tog sig nydelig ud paa Scenen.

Lise spillede derimod til almindelig Forbavselse Fru v. Brumbach. I Ribe var det ellers et Par ældre Madammer, der plejede at tage de gamle Roller. Lise selv var forlængst hjemme i denne; de havde nemlig ogsaa opført Stykket i Provstegaarden i Roskilde, hvor allerede Weyse varmt havde beundret hendes Fru v. Brumbach. Den nysgerrige og paatrængende Stiftsprovst Koefoed var meget optaget af denne Forestilling. Han mødte i Bispegaarden lige før Generalprøven, da Lise sminket og i fuldt Puds, med mørke, forlorne Krøller under Kappen og Silkekjole med Slæb, stod og ventede paa Kareten, der skulde hente dem til Teatret, og han beundrede med Forbavselse hendes Maske.

Selve Forestillingen gik med Liv og Lyst. En Frk. Balle var en udmærket fiffig Kammerpige, Tetens Hansen var en snurrig, tør Malkus, medens en stor, svær Købmand spillede den raa Hr. v. Piffelberg meget naturtro. Megen Lykke gjorde en Scene med Lises sværmeriske Replik: „Ak ja! Natur! Natur! Du overgaar dog al Kunst!“ (til Kammerpigens:) „Hvor er mine Tænder, Lise?“ Hun: „De ligge inde paa Fruens Natbord“. Lise havde hidtil skjult sine Tænder med Læberne og lod dem først se, da hun kunde have faaet dem fra Natbordet.

Næste Dag kom Stiftsprovsten ind for ogsaa paa Publikums Vegne at takke begge Søkende for Forestillingen: „Alle havde været henrykte!“, og han for-

talte meget morsomt om sin Sidemand, Pastor Angel fra Farup, der ikke havde kunnet faa i sit Hoved, at det virkelig var en ung Pige, der spillede den gamle Dame.

29. December var det Bispindens Fødselsdag, Satterups og et Par andre Bekendte havde faaet Nys herom og kom ind om Formiddagen og gratulerede; saa blev de da budne til om Aftenen, man fik et vakkert lille Selskab, og Dagen gik overhovedet ret muntert.

Som sædvanlig blev derefter 28. Januar¹ naturligvis fejret i Klubben med Bal og Aftenspisning, hvori et betydeligt Antal Personer deltog. Da Kongens Skaal udbragtes, blev afsunget Ingemanns Folkesang „Dannevang med grønne Bred“. Ballet varede til den lyse Morgen. I flere Familiecircles og Vennecircles blev denne Nationalfest, der fra den tidlige Morgenstund til sildig om Aftenen mindedes ved Kanonskud, ogsaa højtideligholdt.²

Men ikke altid var der Fest i Ribe, og Bispefamilien havde ogsaa snart gjort Bekendtskab med den Faktor, der fremfor alt giver Ribeeegnen dens Særpræg, nemlig det barske Klima.

Allerede i Roskilde havde man hørt om de hyppige Oversvømmelser herovre, men nogen bestemt Forestilling om deres Natur og Virkninger havde man jo ikke; naar man spurgte Folk i Ribe, fik man gerne det Svar, at det var længe siden, Vandet var steget saa højt, at det havde anrettet nogen egentlig Skade. Pastor Satterup forsikrede endogsaa, at Floden kun

¹ Kongens Fødselsdag.

² Stiftstidende 30 Januar 1820.

gik op i Byen hver 30. Aar, hvilket forøvrigt kun var en tvivlsom Trøst, da der saa var Oversvømmelse at vente i 1822. Men Præsten forsikrede tillige, at der kun var Fare derfor ved Fuldmaane med Sydvest-storm, og muligt var det jo ogsaa, at Floden helt vilde blive borte.

En Eftermiddag i Oktober hørte man i Bispegaarden Larm paa Gaden, iblandet med Brølen af Kreaturer. Det var dog ikke det Optog, man sædvanlig saa, naar et rigtig fedt Kreatur skulde slagtes: En Stud med forgyldte Horn og pyntet med Blomster og flagrende Baand blev dreven frem af en Slagter i fuld Ordensdragt med hvidt Forklæde og Økse paa Nakken, og foran dette Par gik saa Trommeslageren, trommede og raabte: „Denne overdrevent fede Stud slagtes i Morgen af Slagter N. N.; og Kødets nedhugges det og det Klokkeslet“. Naturligvis blev Toget hvergang fulgt af en Mængde Gadedrenge.¹

Som sagt, et saadant Optog fandt ikke Sted denne Efteraarsdag, og Trommerne lod sig heller ikke høre. Larmen voksede imidlertid, og mange Stemmer raabte og skreg imellem hinanden, da Biskop Hertz lidt urolig kom ind til Damerne, der sad i Dagligstuen (det største Værelse paa første Sal): „I Dag er det ingen Stud, der skal slagtes, som brøler!“ udbrød han. „Gud véd, hvad der er paa Færde, Børnlille! Noget galt er det! De driver baade Køer og Faar og Heste ind, der er mange Folk paa Gaden, de raaber i Munden paa hinanden!“ Lise aabnede et Vindue og raabte ned: „Hvad er det? Er der Ildløs?“ Men i

¹ Nu ser man kun undertiden en Hest, udpyntet med Silke-papirs-Strimler, der føres Byen rundt, før den skal slagtes; der bliver ikke mere trommet, men kun ringet i den Anledning.

den gruelige Storm kunde ingen høre hende. Da kom den flinke Gaardskarl Søren Bendixen ind med den Besked: „Floden, hun kommer, Hr. Bisp! Jens og jeg maa ud paa Engen og hente Kreaturerne hjem, før Vandet ta'r dem!“, og af Sted var Søren og Drengen Jens. Det lykkedes dem ogsaa at redde Dyrene, mens mange andres druknede. Stormen rasede frygteligt fra Sydvest; overalt var der Tummel og Spektakel, og det blev ved hele Natten igennem; især var Larmen frygtelig paa Lises og Paulines¹ Sovekammer paa 2. Sal, man hørte Kirkeklokkerne ligesom tude og jamre, og store Kobberplader af Kirketaget rullede sig sammen og styrtede ned med saa høje Brag, at det kunde høres helt hen i Bispegaarden. Kort, der var en saadan Larm og Knagen i Bjælkerne, mens Tagsten ligeover Hovederne paa dem fløj ned, at de i Fortvivlelse endte med at løbe ned til Forældrene for at faa Lov til at rede Seng paa Sofaen i Dagligstuen. Den følgende Dag, da Stormen havde lagt sig noget, gik Bispen og Meisling ud for at se, hvad der var foregaaet. I de Gader, der laa ned mod Aaen, havde Vandet skyllet Brostenene op og gravet dybe Huller, og endnu var det ikke kommet rigtig til Ro, hist og her skvulpede det endnu op og sprøjtede de gaaende over Fødderne; Stormen havde ogsaa afrevet en Mængde Tagsten. Pastor Satterup forsikrede nu Bispen, at Floden ogsaa var stegen ualmindelig højt denne Gang, men nu kunde man da ogsaa være vis paa, at man ikke fik den mere at se i sin Levetid. Den gode Mand blev imidlertid slemt skuffet i sin Beregning, thi allerede ved næste Fuldmaane kom Floden igen, og saaledes blev den ved hele denne Vinter at hjem-

¹ hendes Kusine Pauline Taarning

søge den stakkels By og Omegn, hvergang Maanens Horn var fuldt. Og Stormen rasede ligesaa galt; endnu i Marts knuste den Tusinder af Tagsten, rev Skorstene ned, rykkede Træer op med Rode og væltede Plankeværker, saa det var næsten ikke muligt at faa Skaden repareret, da Tagsten og Brædder maatte hentes langvejs fra. Selv da Grøden ret var kommen i Jorden, gik Floden endnu højt op paa den Tid, da Bispens Hø var slaaet og sat i Stak, saa højt, at den stjal flere Læs, og Folkene igen maatte sejle ud med Pramme og frelse Kreaturerne. Og Floden kom nu Vinter efter Vinter, mens Hertzes var i Ribe. Adskillige af de senere Oversvømmelser anrettede endnu meget større Skade end den første baade i By og Omegn, som man f. Eks. kan se af følgende Beskrivelser fra December 1821:¹

„Efter flere Dages Storm af S. V. og V. S. V., der tillige holdt Floden her ved Byen temmelig høj, rejste sig Løverdagen d. 1. December om Eftermiddagen Kl. 3 slet en endnu sværere af S. V. og senere N. V. Denne tiltog indtil henimod Kl. 6 og var da virkelig en Orkan, der, i Forening med Havet, som nu var steget til saa frygtelig en Højde, at det stod alenhøjt i flere Huse, anrettede skrækkelig Ødelæggelse. Baade, Tømmer, afbrækkede Stolper og sønderbrudte Huse, Husgeraad, alt flød omkring paa de oversvømmede Gader. Langs Aaen og i den nordre Del af Byen findes intet Hus, der jo har lidt mer eller mindre, ja, nogle ere saaledes medtagne, at de vanskelig vil kunne istandsættes forinden Sommeren. Møllerne have taget mere eller mindre Skade, Rækværkerne paa Broerne i

¹ Stiftstidende 4. Decbr. 1821, Uvejret strakte sig forøvrigt over en Del af det øvrige Land.

Byen ere næsten ganske afbrækkede eller beskadigede og den saakaldte Nyebro, uden for den nordre Port, er næsten ganske omkastet. — Kl. 6 begyndte Vandet at falde og det meget hurtigt. Heraf befrygter man, at et Dige i Kogerne er gennembrudt. Efter Fortælling skal Sneumbro, paa Landevejen herfra til Varde, være afbrækket og ligeledes den store Broe ind til Varde Bye — — — Endnu i Dag (4. Decbr.) staar Vandet temmelig højt. 1792 var Vandet højere end i Aar — —“ To Huse bleve revne bort af Uvejret, det ene ved Tange, det andet, der hed Fuglsang, laa imellem Kirkeby og Tanderup. I over 14 Dage endnu maatte man køre fra Ribe til Varde fra Kikkenborg over Bramminge, Endrupholms Mølle, Aarre, Næsbjerg og Vagtborg Bro indtil de ovennævnte to Broer, der vare drevne bort med den høje Flod, vare blevne sat i Stand igen.

Endnu 18. Decbr. meddeler Stiftstidende: — — „Man spørger daglig sørgelige Følger af Stormen den 1. Decbr. Langs Havkanten opdrivende Skibsvrag og Gods vidne om de mange Sømænd, der i denne Storm have maattet lukke deres Øjne Til Sønderhoe og Fanø ere flere af de forulykkedes Liig opdrevne. — Her er man beskæftiget med at istandsætte, hvad de mægtige Elementer, Vind og Vand, have ødelagt. Klæder og Bohave fra de Stæder, hvor Vandet trængte ind, sees endnu udsatte til Tørring, naar Vejret tillader det; men desværre! Flere Familier have haardt ved at istandsætte deres Huse, da Næringsløsheden i Byen er stor og bliver daglig større. Man anseer de Omstændigheder, at Ribe ligger paa slesvigsk Grund og er omringet af concessionerede Landkræmmere, samt den Undersøgelse, som de til Byen ankommende Land-

boeres Vogne ere underkastet, saa at Bonden hellere søger andet Steds hen end her underkaster sig den saa opholdende Visitation, for at være Aarsagen til den aftagende Handel og Næringsløshed.“

Disse Stormfloder gjorde et saa dybt Indtryk paa Bispefamilien, at de meget gerne vilde flytte bort, ja Hertz ønskede ligefrem, at Bispesædet maatte blive forlagt til Vejle. Overhovedet følte man sig meget generet af Klimaet. Man kunde netop i de Aar aldrig være sikker paa en mild Sommerdag fra Morgen til Aften; ofte kunde man endnu før Solnedgang pludselig blive indhyllt af Havgusen, den tætte, vaade og kolde Taage.

Og saa Blæsten! Bispede Hjort, den fødte Københavnerinde, havde fortalt Lise, hvorledes hun, da hendes Mand var bleven udnævnt til Biskop i Ribe, ængstelig havde spurgt en Herre, som havde boet derovre i flere Aar; om det virkelig altid blæste paa de Egne? „Aa nej!“ lød Svaret. „Man kan vel sige, at det dér blæser 100 Dage om Aaret.“ „100 Dage!“ gentog hun. „Ja, det er sagtens nok; men saa har man dog Ro mer end de to Trediedele af Aaret.“ „Nej!“ svarede han, „saa har man Storm!“¹ Og dette, mente Lise, passede godt nok med hendes egne Erfaringer. Som sagt, mange vakre Mennesker lærte man at kende i Ribe og omkring i Stiftet, flere blev endogsaa kære Venner, men det var og blev en Umulighed for Hertzes at faa Ribeeegnen og dens Natur kær som Roskilde og dens yndige Omegn.

¹ Som en anden Form af en saadan spøgefuld Karakteristik af Vindforholdene paa Ribeeegnen kan anføres, hvad en Seempræst engang skal have udtalt: „Her blæser det de 6 Dage om Ugen og stormer den 7ende.“

Straks det første Aar arbejdede Biskop Hertz paa at faa oprettet flere Biblioteker i Stiftet; han havde i Roskilde haft væsentlig Gavn af Stiftsbiblioteket, der var oprettet 1812. 28. Januar 1821 stadfæster Frederik VI en af Stiftsøvrigheden og Stiftsprøbst Koefoed udkastet Plan „til et offentligt Biblioteks Oprettelse for Stiftets Embeds- og Videnskabsmænd, som derved, uden at paalægges nogen ufrivillig Udgift, aabnes en almengavnlig Kilde til Kundskab, Videnskabelighed og Humanitet.“ Biblioteket skal bestaa af 4 Bogsamlinger, en i Ribe, Ringkøbing, Vejle og Kolding.

Konfirmationen offentliggøres i Stiftstidende i Marts og ledsages af Bibliotekets Direktion med følgende Skrivelse: „Idet vi offentligen bekendtgøre ovenstaaende allernaadigst approberede Fundats for Ribe-Stifts offentlige Bibliotek, tvivle vi ikke paa, at enhver Videnskabernes og Humanitetens Ven i Stiftet med Glæde paaskønner den kongelige Velgerning, som Landsfaderen herved paa sin Fødselsdag tilbyder enhver af Stiftets gejstlige og verdslige Embedsmænd og øvrige videnskabeligen dannede Mænd, og som atter gennem disse kan udbrede sine velgørende Virkninger over flere Slægter. En Kilde er derved aabnet, som, jo omhyggeligere den vedligeholdes og jo troligere den bruges, desto sikrere vil den virke til Gavn og Hæder overalt, hvor den tilstedes at virke. Stiftets vanskelige Lokale har gjort Bibliotekets Fordeling i flere Bogsamlinger fornøden. Den nærmeste, maaske eneste Ulejlighed, som heraf følger, er den, at Bogsamlingerne blive paa hvert Sted saa meget mindre; men denne kan tilfulde opvejes af den lettere Adgang til, og, som vi haabe, den hyppigere og almindeligere Brug af Bøgerne; hvilken det bliver vor Pligt paa en-

hver mulig Maade at fremme og lette. Vi indbyder derfor herved enhver Videnskabernes Velynder i Stiftet til at bidrage efter eget Skønnende med Bøger eller med Penge én Gang eller aarligen til Bibliotekets Fremme efter Fundatsen, og kan enhver, som vil bidrage, derom henvende sig enten til den respektive Amtsøvrighed eller til os.

Ribe, i Direktionen for Stiftets offentlige Bibliotek, den 27. Marts 1821.

Koefoed.

Hertz.

Koefoed.

24. April 1822 opfordrede man dernæst Rektor Thorup til at forestaa Bibliotekets Ribeafdeling, medens Pastor Blichert i Kolding og Amtsprovst Frost i Ringkøbing tog sig af de derværende Afdelinger. Biblioteket i Vejle blev derimod aldrig til noget.

Fra Fonden „ad usus publicos“ fik man 400 Rbd. Sedler, fra Aalborg Stiftsbibliotek ca. 70 Bind, ellers bestod Biblioteket „alene ved frivillige Bidrag fra Videnskabs Venner i Stiftet, hvis Evne ikke altid har svaret til deres Villie“. I Sommeren 1823 var man dog naaet op til ca. 1200 Bind, og Kassebeholdningen var 447 Rbd. 8 Sk. Sedler og Tegn¹ og 85 Rbd. 2 Mk. 13 Sk. Sølv.²

¹ Frederik VI.s Kobbermønter fra Bankerottens Tid, nemlig 12 og 6 Sk. af 1813, 16 Sk af 1814 og 4, 3, 2 Sk. af 1815. De var i lang Tid sammen med Kurantsedlerne Landets saagodtsom eneste kurserende Mønt.

² Da Biblioteket i Ringkøbing var aldeles ubetydeligt, og der dertil ikke engang havdes Lokale, ansaa man det 1829 for rettest at indskrænke Bogsamlingerne til Ribe og Kolding, og Bøgerne fra Ringkøbing indlemmedes saa i Ribebiblioteket. Koldingbogsamlingen ophævedes 1853 og flyttedes ligeledes til Ribe. Stiftsbiblioteket indeholder nu ca. 3500 Bind.

Man var ikke naaet langt ind i 1821, da der i Ribe indtraf en meget ubehagelig og sørgelig Begivenhed. For at man dog ikke skal fælde en ubillig og haard Dom i denne Sag, maa man huske paa, hvorledes de daarlige Tider i hine Aar paavirkede ogsaa Embedsstanden. Pengeforandringen og Seddelkursen bragte Lønningerne ned under det halve, og først efterhaanden hævedes de igen henimod de forrige Beløb. Følgen var en almindelig Nødstilstand, som lod alle føle Tidernes Tryk. En vidt udbredt Demoralisation var Følgen heraf. Bestikkelser hørte til Dagens Orden og kendtes i alle Fag, Kasseangler opdagedes, hver Gang man tog sig paa at undersøge Forholdene i en By eller et Amt, Besvigelser af enhver Art kom for Dagen, hvor man mindst ventede det. Amtsforvaltere, Justitsembedsmænd og betroede Mænd i alle Institutioner blev grebne i Underslæb.¹

Stiftamtmand Koefoed, der i Modsætning til sin mere fremfusende Broder, Stiftsprovsten, altid optraadte med et stolt og fornemt Væsen, var i Virkeligheden ikke til at lide paa, og det var derfor meget ubehageligt for Bispen at skulle samarbejde med ham som Stiftsøvrighed. I Begyndelsen var dog Koefoeds Forhold forsigtigt, og først efterhaanden kom Bispen paa Spor efter hans Underfundighed. Til sidst forløb han sig i en vigtig Sag, hvor Bispen modarbejdede ham. Pludselig aabnedes dennes Øjne, og han udbrød i overvældende Nidkærlighed: „De er en Skurk! Jeg kan ikke arbejde i Samling med en saadan Mand!“ Koefoed luskede af Sted uden at kunne svare et Ord.

Stiftamtmanden var senere en Tid lang upasselig. Bispinden og Lise gik saa en Eftermiddag ind til

¹ Danmarks Riges Historie VI S. 66. (A. D. Jørgensen.)

hans Frue og Datter, et Par vakre, agtværdige Damer, for at gøre dem en lille Visit. De blev særdeles vel modtagne, Fruen vilde endelig beholde dem til Aften, og da Bispinden undskyldte sig med, at hun nødig vilde lade sin Mand sidde alene hjemme, sendte Fru Koefoed Tjeneren ind for at bede Bispen komme med. Denne havde imidlertid meget travlt og kunde ikke komme, men sendte den Besked, at det var ham kært, at Bispinden var i saa behageligt Selskab. Saa blev man da, og Tiden gik meget godt; Lise havde aldrig før set den noget fornemme og stille Amtmandinde saa venlig og livlig. Overhovedet nærmede de to ældre Damer sig vistnok den Aften til hinanden med usædvanlig Venlighed for ligesom at udjævne det mindre gode Forhold imellem Mændene.

Ved Aftensbordet kom Stiftamtmanden ganske ugenert ind i Slobrok; han undskyldte sig med Upasselighed, saa ogsaa daarlig ud og talte ikke meget, men klagede over det usunde Ribe-Klima: han vilde nu tage sin Afsked og flytte til Odense eller København. Bispinden brød tidlig op for ej at forstyrre hans Hvile; men da de kom hjem, spurgte Bispen straks i en egen Tone: „Saa I Stiftamtmanden? Hvordan var han til Mode?“ Og da Bispinden havde fortalt det, udbrød Meisling, som nok var bleven inde i Stuen netop for det samme: „Ja! Afsked behøver han ikke at søge, den er kommen i Aften; da jeg var paa Posthuset, var der en hel Kommerce deroppe, for Stiftamtmandens Afsked var kommen i et Brev, som de i København havde glemt at forsegle; det havde de nu læst paa Postkontoret, og der havde slet ikke været Tale om, at det var i Naade eller med Pension! Nej! slet og ret, han var afskediget paa Grund af misligt Forhold

i Embedet!" Stiftamtmandinden havde dog sikkert om Eftermiddagen ikke vidst noget om det skete; der lod ikke til at herske stor Fortrolighed mellem Ægtefolkene.

Stiftamtmand Koefoed, der tidligere havde været Landsdommer paa Fyn og Langeland og fra 1811 havde beklædt Embedet i Ribe, havde engang været velhavende, men i de senere Aar havde han lidt flere Tab, og hans Formuesforhold var nu saa daarlige, at der ikke var Tale om, at han kunde dække sine mange Besvigelser. Samtidig med at han blev suspenderet, Marts 1821, nedsattes der en Kommission for at undersøge hans Forhold, og forhenværende Stiftamtmand paa Island J. C. T. Castenschiold konstitueredes som Stiftamtmand i Ribe. Snart efter, 3. Maj, havde Stiftsprovsten Barnedaab, og den ivrige Mand faar straks, foruden Biskop Hertz og sin Svigerinde, den stakkels Stiftamtmandinde Koefoed, ogsaa den nye Stiftamtmand til Fadder for sin Søn.

Endnu 1 $\frac{1}{2}$ Aar levede den gamle, svagelige Koefoed som suspenderet Embedsmand. 6. Juli 1821 beskikkes efter hans Begæring Borgmester Heilmann og Byskriveren, Kammerraad Steenstrup, til at opgøre og berigtige hans Bo og indkalde hans Kreditorer. Om Efteraaret er der saa flere Dages Avktion i Stiftamtmandsboligen over Møbler, Sølvtoj, Porcellæn, Lysekroner og meget andet Indbo, og senere holdes Avktion over den sydlige Del af den nuværende Stiftamtmandshave, som dengang havde været benyttet som saadan uden at høre til Ejendommen og nu blev købt af Castenschiold.

Et Aar efter døde Koefoed. Stiftstidende meddeler, forstaaeligt nok, intet herom udover Enkens Avertissement:

„Ved en stille Død bortkaldte Forsynet i Gaar Aftes min inderlig gode Mand og mine 6 Børns ømme Fader, Stiftamtmand Hans Koefoed, Ridder af Dannebrog, efter 5 Aars svageligt Helbred og de sidste Tidens tunge Lidelser. — Overbeviist om Deeltagelse i min billige Sorg efter henved 39 Aars lykkelige Ægteskab, bekendtgøres dette for fraværende Slægtninge og Venner af den Bortgangnes dybt nedbøjede Enke. Ribe, d. 18. Octbr. 1822.

Paa egne og 6 efterlevende Børns Vegne:

Margrethe Koefoed,
f. Lindholm.“

Blandt Kirkeefterretninger meddeles kortelig: „Begravede: Paa Domkirkens Kirkegaard d. 26. Octbr. Hr. Stiftamtmand H. Koefoed, Ridder af Dannebrog, 73 Aar.“ Begravelsen foregik ellers med al mulig Højtidelighed, og ovenpaa Kisten laa Dannebrogskorset paa en rød Fløjelspudd.

4. November 1822 dømtes Koefoed til at have sit Embede forbrudt samt at erstatte 38,317 Rdl. Sedler eller 5,030 Rdl. Sølv til Ribe, Kolding og Vejle Hospitaler, Biskop Hjorts Bo, Domkirken, Ribe Amt, By og Birk for Indkvartering, Ribe By og Amt for Heste og Vogne til det russiske Blokade-Korps for Hamborg (1813), Statskassen for udleverede Bevillinger m. m.¹

16. November faar Castenschiold endelig Udnævnelse som Stiftamtmand.

¹ Naar man blader i Stiftsregnskaberne fra Koefoeds Tid, forbavses man over den Lethed, hvormed han, uden at stille Sikkerhed, har kunnet anvise sig selv det ene Beløb efter det andet af de Stiftsøvrigheden underlagte Midler, en Forretningsgang, der forklarer, at hans Bedragerier har kunnet antage saa stort et Omfang.

Rettelse til IV. S. 18 øverst: Meddelelsen har overset en Huskefejl i Fru Fichs Manuskript. Naar man Nordfra kommer ind i Ribe, passerer man Nibsaaen to Gange, før man kommer til nuværende Kbm. Quedens's Hus og ikke omvendt.

Romance.

Stiftsfysikus H. P. Hoff-Hansen.

1. Mod - tag den Blomst, jeg ræk-ker dig, kun rin - ge er min
 2. Ad Blomster - ne paa Livets Vej Du fro og glad hen-

1. Ga - ve, den ej ved Kunst ud - fol - der sig i blom - ster - ri - ge
 2. i - le, men ser Du en For-glemmig - ej, saa ven - lig til dig

1. Ha - ve. Jeg fandt den paa min stil - le Vej, modtag den og for - glem mig
 2. „smi - le, ned-træd den ej, thi viid, den er en Tolk for mi - ne Fø - lel-

1. ej; jeg fandt den paa minstil - le Vej, det er den simp - le Glem - mig ej.
 2. ser; ned-træd den ej, thi viid, den er en Tolk for mi - ne Fø - lel - ser.

Romance.

Stiftsfysikus H. P. Hoff-Hansen.

1. Naar jeg min elsk - te Thri - ne - sku - er, lyk - sa - lig

og til - freds med mig, da Glæ - den i mit Hjer - te

lu - er, som gjør mig sund og rask og rig

2.
Min Thrine, min Marias Moder,
Min Lykkes Sol, min Sjælelyst!
Du eler mer af Jordens Goder
Som gyder Glæder i mit Bryst.

3.
Velkommen, skjønneste blandt
Dage,
Som lyste først for skjønne Dyd,
Kom ofte bld, kom fro tilbage,
Bring Liv og Lyst og Fred og
Fryd.

Prof., Rektor J. Hansen
(Komponistens Fader).